

Sociologija kot znanstvena disciplina

Oprelitev sociologije:

- znanost o družbenih skupinah,
- znanost o družbenih pojavih in obilkah (zblíževanje in oddaljevanje v dr. prostoru)
- znanost o družbenih dejstvih in ustanovah (moč prisile nad posamezniki, same so neodvisne od posameznikov)
- znanost, ki preučuje družbeno pogojeno obnašanje

Pojem družbe:

- **strukturalna** (opisuje strukturalne lastnosti družbenih pojavov)
- **procesna** (razlikuje družbene procese)
- **vzročna** (opredeljuje družbene dejvanike)
- **funkcionalna** (analizira posledice družbenega pojava)

Teoretske perspektive v sociologiji:

	Opis	Temeljna vpr.	Predmet analize
INTERAKCIONIZEM	Vpliv družbene interakcije na dr. strukturo	Kako se ljudje obnašajo v skupini...	Izobraževanje
FUNKCIONALIZEM	Sprašuje se kako je družba organizirana, da opravlja svoje funkcije	Kako je družba strukturirana...	Študije družbenih organizacij in institucij.
KONFLIKTNA TEORIJA	Razporeditev družbene moči. Konflikt je del družbenih sprememb.	Kako družbena nasprotja vplivajo na družbene spremembe.	Študij družbenih gibanj.

Metode sociološkega raziskovanja

Načela znanstvenega spoznanja:

- **objektivnost** (znanstvenik mora biti objektiven → ne vključuje čustev)
- **splošnost** (rezultate, ki jih dobimo posplošimo na več skupin)
- **natančnost** (pri rezultatih moramo biti natančni → preučimo jih natančno)
- **sistematičnost** (določeno stvar delamo po vrsti)
- **preverljivost** (rezultate preverimo)
- **veljavnost** (naloga mora biti potrjena, zbiramo tiste rezultate kateri so potrebni za nalogo)
- **zanesljivost** (podatki morajo biti zanesljivi in veljavni)

Sociološke metode in tehnike:

- so načini oz. poti s katerimi pridobivamo podatke

→ Sociološke metode:

- **metoda opazovanja:** (*antropolog*)
 - predmet raz. mora biti natančno opredeljen, biti sistematičen, treba je voditi natančne zapise, povezano mora biti z širšim znanjem, temelji na teoretskih izhodiščih, rezultate je mogoče preveriti.
 - HALO EFEKT (*prvi vtis*)
 - **Opazovanje z udeležbo** (značilno je da raziskovalec v času ko raziskuje živi in dela s skupino, ki jo preučuje)
 - **Prednosti:** boljše razumevanje delovanja skupine
 - **Pomanjkljivosti:** več časa, težko je zapisati podatke, težko smo objektivni, nevarnost razkrinkanja (*opazovan spremeni vedenje*), pozabimo na svoje cilje
 - Opazovanje brez udeležbe (*skrita kamera, zasledovanje*)
- **eksperiment:**
 - Ugotavljamo vzročno-posledične povezave (*ali en pojav vpliva na drugega*)
 - Uporabljamo dve skupini (*po lastnostih sta si podobni*): **1.- eksperimentalna** (*vanjo vključimo spremenljivko*) **2.- kontrolna** (*ni spremenljivke*)
 - **Pimer:** kaj vse vpliva na to, da šofer povzroči nesrečo? → več vzrokov oz. spremenljivk (*alkohol, zaspanost...*) posledica (*nesreča*)
 - Moralno etično načelo- omejitve glede zdravja, dostojanstva
 - **Prednosti:** lahko ga ponavljamo, kontrola spremenljivk
 - **Pomanjkljivosti:** vpr. etičnosti
- **metoda spraševanja:**
 - **ANKETA:** hitro pridobivanje podakov, lahko anketiramo veliko ljudi v kratkem času, objektivna, realna (ob anonimnosti), vprašanja jasna, kratka in nedvoumna. VPRAŠANJA- **odprti tip** (*odg. podajamo sami*), **zaprti tip** (*odg. so podani*)
 - **INTERVIJU:** ***Strukturirani:** vprašanja so v naprej pripravljena, ni podvprašanj, je manj oseben, odg. se nanašajo konkretno na vprašanja, vprašani ima malo možnosti za izražanje mnjenja, med sogovornikoma manj osebne povezave. **Prednosti** (*hitra obdelava podatkov, osredotočenost na glavno temo*) **pomanjkljivosti** (*hladni, formalni odnosi*)***Nestrukturirani:** manj formalen, spročeni, osebni stik, vprašanja niso v naprej pripravljena, tema je določena, dobimo lahko bolj podrobne in natančne informacije. **Prednosti** (*vprašani lahko izrazi mnenje, neformalnost*) **pomanjkljivosti** (*obsežni odgovori, težja obdelava podatkov*)

Sociološke tehnike:

→ **Uporaba sekundarnih virov** (analiza dokumentov):

- podaki in informacije, ki že obstajajo (zgodovinski, osebni dokumenti)
- **Prednosti:** omogoča študij pojava v daljšem časovnem obdobju, primerjava različnih skupin ljudi
- **Pomanjkljivosti:** pozornost posvetiti verodostojnosti vira (če ni ponarejen, če je preverjen)

→ **uporaba primarnih virov** (delamo ga sami)

→ **raziskovalne strategije:**

- **Študija primera** (primerjalna analiza): primerjamo različne skupine ljudi. Primer- prosti čas v Avstriji in na GMS.
- **Longitudinalna študija:** študija, ki traja dalj časa. **Primer-** učni uspeh posameznika od OŠ do konca fakultete
- **Pilotska študija:** informacije pred glavno raziskavo (groba predstava)

Statistični pojmi in postopki:

→ **Populacija:** vsi ki obstajajo v neki določeni družbi, katero raziskujemo (upokojenci, šolarji)

→ **Vzorec:** del populacije na podlagi katerega sklepamo o celotni populaciji (uporabljamo v raziskovanju) **VRSTE:** **strukturirani** (določeni → lahko določimo spol, starost, izobrazbo, kraj bivanja) **slučajni** (nedoločeni → nimamo točno določenega pravila glede vzorčenja) **reprezentativen** (upoštevamo pravila vzorčenja, rezultate posplošimo na celotno populacijo. **Primer:** anketa o kajenju- primerjamo dve srednji šoli, glede na spol, starost)

→ **HIPOTEZA:** domneva o povezanosti dogodkov, družbenih pojavih, ki jih lahko v raziskovanju dokažemo ali ovržemo (jih preverjamo), uporabljamo spremenljivke (pojav, lstnost, značilnost, ki se spreminja)

→ **Odvisna spremenljivka** (variabla): je tista, ki je predmet našega preučevanja in se spreminja ker nanjo vpliva neodvisna spremenljivka. **Primer:** prosti čas, učni uspeh...

→ **neodvisna spremenljivka** (variabla): povzroča spremembi na odvisni spremenljivki. **Primer:** spol, starost, kraj bivanja, izobrazba...

→ **Korelacija** (povezava): (oznaka- r) izraža stopnjo povezanosti med pojavi ali družbenimi procesi, **NAVIDEZNA** → ugotavljamo povezanost med dvema pojavoma vendar ju napačno razlagamo (samomor); **VZROČNA** → iščemo vzroke za določen pojav (učni neuspeh- nerazumevanje snovi, nedelo)

Načrt (faze) raziskovalnega dela:

→ **opredelitev problema** (kaj nas zanima, iskanje teme)

→ **pregled literature** (zbiranje) → NUK

→ **postavitev hipoteze** (cel čas jo preverjamo)

→ **izbor metod**

→ **zbiranje podatkov**

→ **analiza rezultatov**

→ **zaključek** (sklep)

Kultura

Sestavine in značilnosti kulture:

→ OPREDELITEV KULTURE:

- **obdelovanje** (gnojenje, negovanje zemlje - poljedelstvo)
- **umetnost** (povezano je z umetniškim ustvarjanjem - muzeji, gledališča, koncerti)
- **vzorci vedenja** (kulturno vedenje)
- **duhovno ustvarjanje** (religija, filozofija, znanost)
- **vrednostna oznaka** (kot kulturno označujemo tisto, za kar menimo, da je dobro, popolno)
- **način življenja** (navade, prepričanja, ideje neke družbe)

→ SESTAVINE KULTURE:

- **Jezik**: omogoča prenašanje in prevzemanje kulture v sosledju (*zaporedje*) generacij, sredstvo porazumevanja, kopičenje znanj, izkustev in vedenja
- **Vzorci vedenja**: skupni vsem članom družbe, nanašajo se na različna področja življenja in delovanja (*spolnost, prehranjevanje, skrb za otroke...*)
- **Norme (pravila)**: določajo kako naj se ljudje v določeni situaciji obnašajo v odnosu do drugih, **formalne-neformalne**, sledijo **pozitivne** in **negativne sankcije**, razlikujejo se od kulture do kulture (*npr. alko v Slo. lahko, drugi ne sme*)
- **Vrednote (cilji)**: ideje o tem, kaj je dobro in pravilno, kaj naj bi skušali doseči, značila hierarhija vrednot vsakega posameznika (*ljubezen, šola, denar, prijatelji...*), spreminja se iz generacije v generacijo, **individualne** (*izoblikuje vsak posameznik*) in **univerzalne** (*svoboda, mir*)
- **Celotno področje**: znanj, znanosti, religije, mitologije...
- **Materialni objekti**: orodja, stroji....

→ ZNAČILNOSTI KULTURE:

- Znaki in simboli
- Inkulturacija (učenje kulture)
- Ne obstaja brez družbe in obratno
- Soglasje (konsenz) med pripadniki kulture
- Se spreminja
- Je integrirana- povezana (*če se spremeni sestavina kulture, povzroči celotno spremembo v kulturi*)

Simboli:

*imajo kolektivni (*skupinski*) pomen, preko katerih komuniciramo in z njimi ohranjamo in prenašamo številne informacije

→ **Znaki**: **Arbitrarni in nemotivirani** (*glasovni znak*) **nearbitrarni in motivirani** (*prometni znak, slika*); **PIERCE**- razdeli na 3 vrste → **ikone** (slike), **indeks**, **simboli**

→ **Jezik**: sistem glasovnih znakov, zajema popis znakov ter pravila o tem, kako se ti znaki kombinirajo, je tudi družbena institucija in dediščina. Značilno je dinamika in spreminjanje.

→ **Govor**: je konkretna zaznavi dostopna uporaba jezika v komunikaciji

Procesi spreminjanja kulture

- **Inovacija**: določeni izum oz. odkritje, z njim se kultura spreminja (*novi vzorci vedenja, nove proizvodnje, nove ideologije...*)
- **Difuzija**: širitev sestavin iz ene kulture v drugo (*en delček kulture v druge kulture* → npr. *tango iz Argentine se širi po vsem svetu*) → največji udar iz Zahoda-Vzhod
- **Asimilacija (etnocid)** → srečanje kultur, ki so za posamezne kulture lahko usodne, ker pogosto vodijo v uničenje, razgraditev njihove kulturne identitete, ob srečanju dveh kultur se ena popolnoma razgradi
- **Akulturacija**: proces prilagajanja priseljencev kulturi družbe, v katero so se prselili
- **Dominantna kultura**: je kultura neke družbene skupine, sprejeti jo morajo vsi člani družbe, glavna in vodilna
- **Kontra kultura**: je v nasprotju z dominantno, zavrača njene vrednote in norme
- **Materialna kultura**: skupek vseh materialnih objektov, ki jih je ustvarila določena kultura, ustvarja jo človek in izraža vrednote kulture (*orožja, slike, orodja...*)
- **Tehnologija kulture**: znanje, ki ga družba uporablja, da zadovoljuje življenjske potrebe
- **Globalizacija** → proces ekonomskega, političnega in ali vojaškega povezovanja različnih družb in s tem kultur, na svetovno ravni (*največja EU*), pospešuje se z razvojem prometa in informacijsko tehnologijo.

Pluralnost kultur

- **multikulturalizem**- stanje ko različne kulture, druga ob drugi bivajo znotraj iste družbe, vendar med njimi ni veliko stikov. (*mi in muslimani*), spoštuješ
- **interkulturalizem**- odnosi med različnimi kulturami, ki vključujejo sodelovanje in intenzivne stike ter prepletanje različnih kultur (*npr. Osvajanje Aleksandra Velikega*)
- **etnocentrizem**- kulture deli na višje in nižje, ne priznava pluralnosti kultur, njihova kultura najboljša (*genocid, rasizem*)
- **kulturnirelativizem**- vse kulture, ki so po svetu moramo gledati z njihove strani, jih ne obsojamo, ne ponižujemo, so enakopravne

Subkulture

* je poseben sklop vrednot, norm, vzorcev vedenja, ki posamezno skupino bolj ali manj razlikujejo od dominantne kulture (*prehranjevanje, religija...*)

→ **Mladinska subkultura**:

- **Sodobna mladina**: ravna se po prevladujočih normah
- **Prestopniška**: delavski razred, mladostniki moškega spola
- **Kulturniška**: srednji razred, umetniki, ki živijo lahkotno neurejeno življenje
- **Politična**: politično militantna mladina- zavzemanje za človekove pravice, mirovna gibanja...

→ **vegeterjanci, jehove priče, amiši...**

Množična, elitna, alternativna kultura

- **množični mediji**: namenjena širšemu krogu občinstva, TV, radio, internet
- **kultura industrije**: cilj proizvajalca je dobiček, proizvodi narejeni po določenih obrazcih
- **elitna kultura**: edinstvena, izivalna, poučna
- **alternativna kultura**: Izvajali naj bi jo izobraženi, angažirani ljudje, kritični do družbenopolitične klime v svetu. (*hipiji, istospolno usmerjeni, rastafarijanci...*)

Socializacija

Pomen socializacije

- * je proces v katerem posameznik osvaja kulturo družbe, ki ji pripada
- človeško nemočno bitje postaja samostojno, v interakciji z drugimi ljudmi
- povezuje različne generacije
- poteka vse življenje, vendar ni v vseh življenjskih obdobjih enako intenzivna, ne poteka na enak način
- **potek socializacije**: posnemanje, indentifikacija z odraslimi
- **interiorizacija** → ponotranjenje družbenih norm in vrednot
- Bistveni element socializacije je komunikacija

Dejavniki socializacije

- **Družina**:
 - Prva družbena skupina, s katero se otrok sreča (prvi stiki) (*indentifikacija, ljubezen, nagrade, pohvale...*)
 - Uči se spolnih vlog, obnašanja, oblačenja
 - Svoj ideal vidi v mami (*fantje*) ali očetu (*dekleta*)
 - Vzgoja je v vsaki družini različna → danes demokratična, nekoč konzervativna
- **Vrstniki**:
 - Ljudje vse življenje vzpostavljamo odnose in oblikujemo skupine z drugimi ljudmi približno enake starosti
 - Najbolj značilno za mladost in otroštvo
 - Možna so pogajanja, čeprav tudi tukaj najdemo druga pravila in je včasih že drugačna obleka dovolj za izključitev iz družbe vrstnikov
- **Šola**:
 - Je prenašalka znanja, posredovalka norm in vrednot
 - Prvi stik s formalnimi normami
- **množični mediji**:
 - Del kulture današnjega sveta, neizogiben del današnjega življenja
 - Pretok informacij in idej med različnimi kulturami, ki ga sprožijo mediji
 - Vpliva na oblikovanje kulturne identitete (*posnemanje likov iz TV*)

Socializacija in individualna svoboda

→ procesi socializacije nam omogočajo, da se naučimo delovati na družbeno sprejemljiv način - *izoblikujeta se naša individualnost in svoboda (ID, mnenje)*

→ TRADICIONALNE DRUŽBE:

- trdna povezanost med posameznikom in ozko družbeno skupino
- skupina omogoča varnost – v zameno pa zahteva konformnost
- **identiteta prisile**: norme so jasno opredeljene, z kršenjem tvegamo

→ MODERNE DRUŽBE:

- kompleksne in heterogene družbe, razvejana družbena delitev dela, veliko skupin, organizacij
- osebna bližina, odprtost skupin
- posameznik ima svobodo izbire (*večja možnost oblik. lastne ID*)
- poudarek individualizma, individualne svobode, odgovornosti
- zahteva se avtonomno odločanje, saj v družbi veljajo: veliko št. skupin, svoboda izbire, ni pripisanega statusa, poudarjanje lastnih dosežkov
- večja fleksibilnost in pluralnost vedenjskih stilov, raznolikost v oblikovanju medsebojnih odnosov, pluralnost družinskih oblik

Vrste socializacij

→ Primarna socializacija:

- **poteka v otroštvu** (*v prvih letih človekovega življenja*)
- zajema obdobje otrokove skoraj popolne nesamostojnosti in odvisnosti od drugih
- čas, ko otrok spozna temeljna družbena pravila in se razvije, kot osebnost
- procesi učenja potekajo s posnemanjem, igranjem vlog in istovetenjem z odraslimi
- **je najpomembnejša** in ima odločilen pomen za nadaljnje življenje
- vrednote, norme, zažele vzorce ravnanja, ki jih dobiva od staršev sprejema kot samoumne in edine možne

→ Sekundarna socializacija:

- značilno vključevanje v bolj zapleteno mrežo različnih skupin, organizacij, institucij
- tudi učenje in prevzemanje številnih novih vlog
- označujejo jo kot **obdobje adolescence, šolanja**

→ Terciarna socializacija

- obdobje **ko človek vstopi v delovni proces**
- **kasnejša socializacija**- socializacija odraslih (vstop v poklic, starševska, partnerska vloga)

→ Resocializacija (ponovna socializacija)

- proces v katerem se izničijo učinki prejšnje socializacije in sprejem novih oblik vedenja in čustvovanja
- pojavi se ob pojavih odklonskega vedenja (*kriminalcev, alkoholikov*)
- **akulturacija**-proces resocializacije (*prilagajanje*) priseljencev kulturi družbe
- ponavadi poteka v resocializacijskih ustanovah (*zapor, poboljševalnice, komune..*)

Odklonskost in družbeni nadzor

Opredelevitev odklonskega vedenja

***odklonsko oz. deviantno vedenje**, je tisto ravnanje, ki krši družbene norme, odstopa od pričakovanj in zahtev neke družbe.

*vzbuja neodobravanje po uporabi sankcij

***konformno ravnanje**, je tisto ravnanje ko se posameznik prilagaja neki družbi, in se tudi vede v skadu družbenih norm

→ Vrste odklonskosti

- Kršenje neformalnih družbenih norm
- Kršenje formalnih družbenih norm (kriminaliteta)
- Izjemno ravnanje

→ Devianiki, ki vplivajo na opredelitev nekega ravnanja kot odklonskega

- **KJE?** Oz. v kateri družbi je dejanje storjeno. (npr. Marihuana na Niz. dovoljena, v Slo. ni dovoljena)
- **KDAJ?** Oz. čas v katerem se je dejanje zgodilo (npr. Homoseksualnost antična grčija → dovoljeno, pozneje je bila preganjena, nato kot duševna bolezen, sedaj dovoljena)
- **KDO?** stori dejanje? (npr. Kraja katero zgreši otrok, iz ugledne družine, in otrok iz neugledne družine)
- **OKOLIŠČINE** (npr. Pijte alkohola na zabavah-DA, v šoli- NE)

→ Teorije odklonskosti:

- **Biološka teorija:** oče- Labros; dokazal je da imajo zločinci skupne značilnosti, ki so gensko določene (velika ušesa, dolgi prsti, sploščen nos, dolg obraz...)
sociologi to teorijo zavračajo
- **Psihološka teorija:** neustrezne, utemeljitelj Freud (če so starši zločinci-so tudi otroci, pomanjkanje materine ljubezni, neustrezne družinske razmere)
- **Sociološka teorija:**
 - **TEORIJA OZNAČEVANJA** določeni osebi ali skupini da določeno predhodno oznako, ki temelji na odklonskosti → družba sprejme takšne ljudi kot odklonske (npr. Nekdanji zaporniki). **Primarna odklonskost** (neodkrita) **sekundarna odklonskost** (odkrita).
 - **TEORIJA STRUKTURNE NAPETOSTI** (Merton) → ameriško družbo razdeli na 5 modelov:
 - 1. Konformizem:** na legalen način priti do cilja (višji sloji)
 - 2. Inovatorstvo:** ne nelegalen način priti do cilja (nižji sloj),
 - 3. Ritualizem:** cilje opustijo, saj upoštevajo pravila (nižji in srednji sloj) _
 - 4. Ubežništvo:** ne dosegaajo ciljev, nikamor nočejo, ne na legalen in ne na ilegalen način, zatekajo se k alkoholu in drogam
 - 5. Upornništvo:** na nelegalen način opozarjajo na probleme, uprejo se doma v šoli (mladostniki)
 - **KONFLIKTNA TEORIJA:** poudarja družbeno moč, odklonsko je vsako ravnanje, ki ogroža zavarovane interese z zakoni. (kriminal »belih ovratnikov«)

- **TEORIJA ODKLONSKE SUBKULTURE:** oblikuje se kot posledica zavračanja že obstoječih družbenih norm in vrednot, ter omejenih družbenih možnosti za njihovo doseganje. **Zločinska** (organizirane soseske), **konfliktna** (bande- nasilje zaradi nasilja), **ubežniška** (uživanje mamil, alkohola).
- **Družbene funkcije odklonskosti**
 - **TEORIJA ISKANJA GREŠNEGA KOZLA:** poveča se nezadovoljstvo ljudi → naravne nesreče → ljudje so vedno bolj frustrirani in v družbi je potrebno najti krivca, ponavadi so to tujci
 - **FUNKCIONALISTIČNA:** odklonskost pripomore k utrjevanju kolektivne zavesti (pripomore k družbeni solidarnosti, kar pa je pogoj za življenje), omogoča pa tudi družbene spremembe (saj opozarja na družbene probleme), s tem pa se tudi utrjuje komformnost (zaradi kazni),

Oprelitev družbenega nadzora

* cilj je obvladovanje človekovega vedenja

→ Formalni družbeni nadzor:

- uradni državni družbeni nadzor, temelji na pravu, izvajajo ga organi, policija, tožilstva, sodišča.
- **Represivnost**- komformizem skuša doseči z zastraševanjem, kaznovanjem in prevzganjem.
- **Institucije: Centri za socialno delo** (zbirajo in posredujejo podatke o okoliščinah v katerih in zaradi katerih se stori kaznivo dejanje), **psihiatrične ustanove** (ugotavljajo duševno stanje storilca), **strokovnjaki** (sodelujejo v procesih rehabilitacije in resocializacije- nudijo pomoč in nasvete)
- **KRIMINAL BELIH OVRATNIKOV**- pripadniki višjega sloja, težka nadzorovanost in odkritje

→ Neformalni družbeni nadzor

- Temelji na nepisanih pravilih
- **Panoptizem**- nenehna navzočnost (spremljanje dogodkov)
- Poteka med ljudmi v vsakdanjem življenju, izvajajo ga skupine in posamezniki
- **Sankcije** ki sledijo so tudi **neformalne**- negativne in pozitivne

Družbena struktura in družbene razlike

Družbena struktura

* temeljna sestavina družbe → zgradba družbe

* je celoten sklop med seboj povezanih in odvisnih skupin, ki tvorijo družbeno življenje

→ **kvantitativna družbena struktura**- poklic, spol, izobrazba,

→ **kvalitativna družbena struktura**- **družbeni odnosi, družbeni stik, komunikacija** (v njih se lahko vključimo prostovoljno (partnerji) ali pa smo prisiljeni(politični odnosi))

→ TEORIJE DRUŽBENE STRUKTURE:

- **FUNKCIONALIZEM:** če človek hoče preživeti mora upoštevati štiri temeljne zahteve: **Prilagajanje** (odvija se preko gospodarskih organizacij, članom družbe omogočajo osnovne potrebe), **doseganje ciljev** (potreba vseh družb je zastavitev

ciljev, ki jih postavi država oz. politični sistemi), **integracija** (deli sistemov se prilagajajo med seboj, to omogoča pravo in pravosodni sistem), **Ohranjanje temeljnih družbenih vrednot** (vzdrževanje vrednot in vzorcev vedenja, to izvajajo družina, izobraževalni sistemi, religija)

- **MARKSIZEM**: pogoj za življenje družbe so materiali → ljudje morajo vstopati v produkcijske odnose. Dva temeljna družbena razreda: **izkoriščevalni** (kapitalisti) in **izkoričani** (delavci), ker nimata skupnih interesov pride do razrednih bojev

→ VRSTE DRUŽBENIH ODNOSOV:

*so procesi interakcij in komunikacije, ki vzpostavljajo in ohranjajo različne oblike medčloveškega povezovanja in združevanja

- **Združevalni**: sodelovanje (prostovoljno), **Prilagajanje** (prisiljeni), **Asimilacija** (prilagajanje večjih dr. skupin)
- **Razdruževalni**: tekmovanje (pravila igre), **Nasprotovanje** (v politiki), **konflikt** (vojna, spopadi)

→ DRUŽBENI STATUSI

*daje man nek določen položaj

- **Pripisani status** (ob rojstvu): spol, rasa, etnična pripadnost....
- **Pridobljeni status**: izobrazba, poklic, zaposlitev
- **Ključni status** (življenski status): prevladuje nad drugimi, določi si ga vsak posameznik (športniki, znanstveniki)
- **Statusni simboli**: nazivi, avto, obleka, čini...
- **Statusna inkosistenca**: primer: sem bogata vendar navzven ne zgledam tako, oz. nekdo je reven, vendar vozi dober avto

→ DRUŽBENE VLOGE:

* sistem družbenih pravil, norm, pričakovanj, vzorcev obnašanja (kako bi se naj obnašali)

- **Preobremenjenost družbenih vlog**: na ta način pride do konfliktov, več vlog moramo igrati na enkrat, **primer**: prof. mora vzeti vlogo učitelja, hkrati pa tudi vlogo starša
- **Nasprotovanje družbenih vlog**: statusi so hierarhično urejeni (vsak igra svojo vlogo), primer: učitelj, ravnatelj, učenec, hišnik...
- **Ponotranjenost vlog**: vloga hčerke, matere, prijateljice...

→ DRUŽBENE SKUPINE:

* pripadati moramo določeni družbeni skupini (najmanj dva), z njo se indentificiramo in v njej imamo občutek pripadnosti

- **Primarna družbena skupina**: majhne dr. skupine (družina), ki temelji na čustveni pripadnosti in navezanosti nanjo (neformalni odnosi)
- **Sekundarna družbena skupina**: večja dr. skupina (sošolci, sodelavci), **neosebni in formalno** urejeni odnosi
- **Neformalna družbena skupina**: so **naključne**, ne trajajo dlje časa (izletniki)

- **Formalne družbene skupine:** so **organizirane**, vztopni in iztopni pogoji za člane, imajo določene simbole (*prepoznavni znaki*), (*športni klub- predsednik, blagajnik*)
- **Funkcionalna klisifikacija (delitev):** ekonomske, družinsko – sorodstvene, vzgojno – izobraževalne, politične...

→ DRUŽBENE ORGANIZACIJE

* so formalne družbene skupine, nastajajo zaradi doseganja jasno opredeljenih ciljev

- **Značilnosti:** formalni način vodenja, vstopni in iztopni pogoji za člane, posebno ime, razpoznavni znaki
- **Racionalizacija:** posameznik ima jasno zastavljene cilje, pozna sredstva za uresničitev teh ciljev, podreja se formalnim osebam → s tem procesom pa se krepi tudi proces birokratizacije (*vse to preide v podjetja*)
- **Vrste družbenih organizacij:** **birokratska** (Weber), **totalna** (Gofman), **človekova** (človek organizacija)
- **BIROKRATSKA:** stroga disciplina, ni vez in poznanstva, na strogi formalni ravni, strokovna izobrazba. **Prednosti:** storitve so točne, hitre, cenene, učinkovite. **Slabosti:** brezosebne lastnosti, pretirano upoštevanje pravil, neprijaznost, disfunkcionalnost (*ni možnosti improvizacije in lastne pobude*)
- **TOTALNE:** organizacija v kateri živi in dela večje število posameznikov, ki so izolirani od širše družbe za daljše obdobje, formalno organizirane (*zapori, psihiatrične bolnišnice, vojašnice, samostani...*), posamezniku se prisilno ali prostovoljno spremeni identiteta. 5 tipičnih načinov reagiranja na situacijo v totalnih organizacijah: **Umik vase**, **Uporništv**o (*sovraštvo do ustanove*), **Kolonizacija** (*se poveže z drugimi*), **Spreobrnitev** (*upošteva pravila*), **Prilagoditev** (*ne iztopa, ne povzroča problemov*).
- **ČLOVEK ORGANIZACIJA:** 24 ur na dan mora biti **razpoložljiv** (*zdravnik, menedžer...*)

→ DRUŽBENE INSTITUCIJE

* predstavlja najširši splošno veljavni sistem družbeno priznanih in varovanih vlog, odnosov in statusov.

- Preko njih poteka **zadovoljevanje individualnih in družbenih potreb.**
- **Vrste:** **Izobraževalne** (šole, univerze, vrtci), **Športne** (klubi), **Kulturne** (kino), **Ekonomske** (Banka), **Družina**
- **Funkcije:** omogoča neprekinjenost v družbenem življenju (*družina, šola...*), funkcija družbenega nadzora in prisiljevanja (*vloge določene*), utrjujejo in stabilizirajo družbeno življenje (*varnost*)

→ DRUŽBENI SISTEMI:

* v okviru dr. sistemov ljudje zadovoljujejo individualne in družbene potrebe, ki zagotavljajo preživetje in razvoj družbe

* lahko so manjše plemenske skupnosti ali pa velike, kot so narodi in države

- **Globalna družba:** zagotavlja temeljni pogoj za preživetje, materialne dobrine, jezik, družbene institucije, sisteme norm in vrednot (**EVROPSKA UNIJA**)

→ SOCIALNE KATEGORIJE

* ljudje ni nujno da imajo med seboj stike vendar s strani statističnega elementa spadajo v družbeno strukturo (**primer:** vsi maturantje slovenije, vsi upokojenci...)

Družbena neenakost in mobilnost

*družbena neenakost je družbena razsoljenost, odvisna od statusa in ekonomskega položaja.

* ta ki ima ekonomski položaj ima tudi družbeno moč, ugled in položaj

* družbena mobilnost je premikanje posameznikov znotraj posameznega družbenega sloja

→ OBLIKE DRUŽBENE NEENAKOSTI

- **Kastni sistem: zaprt sistem** (najbolj Indijski), status je pripisan, odločilna je vera
- **Sužnjelastništvo:** pripisan, brez pravic (stara Grčija, Rim, prve civilizacije)
- **Stanovi:** pripisan, **prehanje je možno** le s poroko, posamezni sloji imajo različne dolžnosti in pravice (fevdalizem)
- **Razredi:** odprti sistem, pridobljen, **možno prehajanje** (odvisno je od samega sebe) (od kapitalističnega sistema dalje)

→ DLOČNICE DRUŽBENE SLOJEVITOSTI

- **Ekonomsko stanje**
- **Ugled** (nanaša s ena družbeno spoštovanje)
- **Moč** (ali imamo moč, da uveljavimo svoje interese v družbi)

→ TEORIJE DRUŽBENE NEENAKOSTI

- **Funkcionalistične teorije:** (Davis, Moore). Družbena **slojevitost je nujna** v vsaki družbi, saj je pogoj za delovanje družbe. Kako določiti, kateri položaji so najpomembnejši, je odvisno od: edinstvenosti položaja (koliko ljudi lahko opravlja to delo, ali je zamenljivo ali ne) **odvisnosti od položaja** (koliko stvari je odvisnih od tega dela). Vzrok za slojevitost je v potrebi družbe, da razporedi najbolj sposobne ljudi na funkcionalno najpomembnejše položaje, z različnimi nagradami pa tudi zagotavlja, sa ljudje ustrezno opravljajo te vloge. Razredno razdeljena družba je ovira za ljudi iz nižjih slojev, saj položaji niso odprti za vse enako.
- **KONFLIKTNA TEORIJA:**
MARKS: Razredi so nastali na začetku agrarnih družb, ko se je proizvodnja povečala, zaradi nastanka presežnih proizvodov (s tem tudi *privatne lastnine*). Nastaneta dva temeljna razreda v medsebojni odvisnosti: lastniki proizvodnih sredstev in razred brez lastnine (neenakopraven odnos). Marx torej išče vzroke za slojevitost v ekonomski sferi, ta pa vpliva še na vse druge družbene institucije. Te služijo ohranjanju družbene razslojenosti.
WEBER: (Izhaja iz Marxove) Na slojevitost vplivajo: ekonomska (tržni položaj-razredi), **statusna** (ugled-skupine) in **politična uredite** (moč-stranke).

→ DRUŽBENA SLOJEVITOST V SODOBNEM ČASU

- **Nižji razred**- nekvalificirani delavci (plavi ovratniki)
- **Srednji razred** (beli ovratniki) -4 letno izobraževanje, intelektualci, drobna boržuazija
- **Višji razred**- bogati

→ REVŠČINA:

- **Teorija revščine**: **teorija začaranega kroga** (dejavniki onemogočajo izhod iz revščine, slaba prehrana vpliva na zdravje), **teorija kulture revščine** (reveži oblikujejo svojo kulturo, zaradi nezmožnosti sprejemanja drugih kultur-denar, izključenost iz družbe), **teorija situacijske prisile** (obanašanje revnih je posledica okoliščin v katerih živijo, ne pa kulture same), **Revščina kot družbeni problem** (svoje mesto ima v družbeni slojevitosti in neenakosti-strukturalni pristop)
- **Koncepti revščine**: **Absolutna** (ni osnovnih življenjskih potreb), **Relativna** (potrebe se spreminjajo znotraj družbe- avto nekoč lukstuz, danes način življenja), **subjektivna** (posameznikov občutek lastne revščine)

→ VRSTE DRUŽBENE MOBILNOSTI

- **Horizontalna**: sprememba, ki ne omogoča prehoda iz nižjega v višji dr. položaj (trgovec postane cvetličar)
- **Vertikalna**: iz višjega v nižji (lastnik lokala propade in postane natak), iz nižjega v višji (delavka postane uradnica)
- **Intergeneracijska**: v času kariere se pomika po družbeni lestvici
- **Intrageneracijska**: spremeni status glede na status svojih staršev (ni tisto kar so starši)

→ MIGRACIJE (prostorska mobilnost)

- **Stalna** ali **začasna** selitev v drug kraj (dnevna, zdomci, migranti, emigranti)

Spol in spolna razlika

Pojem spol

→ **Biološka kategorija**: spolni organi, oblika telesa, višina, stopnja poraščenosti-**spolni dimorfizem**

→ Družbeno/kulturna kategorija:

- **različna pričakovanjaglede vedenja**, različne dejavnosti, ki jih v življenju opravljamo, pripisovanje in izoblikovanje različnih lastnosti
- pomembno vpliva na naše življenjske priložnosti, možnosti izobraževanja, zaposlovanja...

→ Spol in kultura

- **različnost** naj bi bila **družbeno in kulturno pogojena**
- različne kulture vzpostavljajo raznolike sisteme razlik med spoloma

- to pomeni, da smo ponotranjili in bolj ali manj zavestno sprejeli družbene predstave o lastnem spolu
- biološke razlike med spoloma sicer so, vendar pa v različnih družbah in kulturah lahko nanje vežejo različna pričakovanja

→ Spol in socializacija

- oblikuje se **v primarni socializaciji**
- največji **vpliv imajo starši**, vplivata pa tudi šola in pedagoški proces
- igranje različnih iger, hčer-posnema mati, sin-posnema očeta

Spol kot družbena kategorija

→ Spolna identiteta

- je **zavedanje in občutenje** lastnega spola ter **odzivanje** naj
- vzpostavi se med 2 in 3 letom starosti, **s pomočjo spolne socializacije** → začne se že takoj ob rojstvu z različnim reagiranjem staršev in drugih na spol otroka

→ Spolna vloga

- je **vedenje**, ki ga ima čovek glede na svoj biološki spol
- pričakuje se **različno vedenje in razdeljenje so tudi dejavnosti**
- **spolna asimetrija**- moškemu področju se pripisuje **večja vrednost in pomen**
- **moškosrediščne**(adrocetrične kulture) → kjer je spolna asimetrija

→ Spolni značaj

- pomeni različne **lastnosti**, ki naj bi jih imela spola
- **Ženskam se pripisuje**: čustvenost, skromnost, podredljivost, skrbnost, zvestoba...
- **Moškim se pripisuje**: aktivnost, moč, gospodovalnost, pogum, napadalnost...
- v naši kulturi so **moške lastnosti višje vrednotene** kot ženske

→ Spolna diskriminacija

Kaže se v:

- družbah, kjer so **formalno priznane enake pravice** za oba spola, vendar imajo ženske vseeno **manj možnosti za njihovo uresničevanje**
- **andocentričnih kulturah** → obstaja odpor do vključevanja žensk v javno življenje
- **dvojno obremenjujočih se ženskah** → **zaposlitev + gospodinja**
- tem, da delodajalci vidijo v ženskah **cenejšo in hitreje zamenljivo delovno silo**
- te, da so zaposlene na **niže vrednotenih in slabše plačanih delovnih mestih**

*danes položaj žensk tem slabši, čim bolj revna je država

***najbolj izrazite so razlike v državah »tretjega sveta«**

*ženske delajo več kot moški za preživetje družine, problem je v tem, da delajo v neplačanem gospodarstvu (*gospodinjstvo*) → **delo pojmovano kot neproduktivno**

Različnosti spolnih vlog

* zakaj do delitve dela in podrejenem položaju žensk?

→ Zaradi bioloških razlik:

- vedenje naj bi bilo genetsko določeno

- v vseh preučevanih družbah:
 - **moški**- opravljajo dela, ki zahtevajo večjo fizično moč in daljšo oddaljenost
 - **ženske**- opravljajo dela, ki jih delajo doma ali v bližini doma (zaradi otrok)

→ **Spol in politika**

- ženske dobijo volilno pravico mnogo kasneje
- še danes politika bolj moško področje delovanja
- politika odloča o življenju ljudi, pri tem pa žensk ni zraven, zato ni zagotovila, da bodo interesi žensk uresničeni
- **ženske pomenijo polovico človeštva**

Feminizem

*meni, da so ženske v družbi v podrejenem položaju, zagovarja uveljavitev enakosti pravic žensk, je prepričan, da odnos med spoloma ni posledica bioloških razlik med njima, pa je prepričan, da je politične razmere med spoloma mogoče spremeniti

→ zgodovinski razvoj:

- nastane v evropskem razsvetljenstvu
- **čas nastanka: zgodnji feminizem** (*moški si je podredil žensko*), **zlata doba feminizma** (*gibanje za enake pravice žensk*), **moderini feminizem** (*povdarjanje razlik med ženskami in moškimi, ter med ženskami samimi*).

Družbena moč in oblast

* moč je možnost, da nekdo uveljavi svojo voljo, kljub nasprotovanju drugih- ima jo skupina ljudi, ki uveljavlja svoje interese v družbi

* oblast je legitimno (*javno*) priznana oz. sprejemljiva moč

→ **MOČ PO WEBRU**

- **Karizmatična oblast**: oblast posameznika, ne upošteva zakonodaje, vsi upoštevajo le enega, če se mu kdo upre, ga ta posameznik lahko uniči. Temelji na močni čustveni vezi. Ljudje so prepričani da ta osebnost posreduje nadčloveške oz. izjemne lastnosti (*Hitler, Tito, Buda...*)
- **Tradicionalna oblast**: temelji na sprejemanju tradicije, oblast imajo določene dinastije (*kraljice, kralji* → *VB, Švedska, Monako...*)
- **Racionalna oblast**: temelji na jasnih pravilih, zakonih in natančnih predpisih. Je oblast zakonov. **Deli se na: zakonodajno** (*parlament*), **izvršilno** (*država*), **sodno** (*sodišča*)

→ **RAZLAGA DRUŽBENE MOČI**

- **Funkcionalistični pristop**: družba doseže tiste cilje, ki so skupni vsem članom družbe (**Primer**: *direktor vodi podjetje, njegov cilj je, da je podjetje uspešno, kar je korist vsem* → *če vsi člani združijo moči, je bolj verjetno, da bodo cilj dosegli*)
- **Marksistični pristop**: **moč ima določena skupina ljudi**, da uveljavi svoje interese, ki so v nasprotju z interesi ostalih članov skupine (*sebe spravi na najboljši položaj*). Zastopajo delavstvo.
- **Elitistični pristopi**: elita je sloj, ki ima najvišji statusni položaj.

- **Teorija Perete:** vladujoči položaj elit treba iskati v osebnostnih lastnostih elit. **Dva tipa elit: Levi** (*odločnost, ostrina, uporaba sile*) **Lisice** (*zvitost, prevare*)
- **Teorija Millsa:** svojo teorijo postavi na preučevanju ameriške družbe v 50-ih letih. Prepričan da v ZDA pomembne odločitve sprejema ozek krog ljudi, katere imenuje elita oblasti (*to so ljudje, ki so v ekonomski, vojaški, politični sferi*). Pripadniki elite imajo iste interese, vrednote in isti pogled na svet.
- **Pluralistični pristop:** v sodobni družbi obstajajo različne dr. skupine, ki imajo različne interese, **vsaka skupina, poskuša uveljaviti svoje interese in pri tem tekmuje z drugimi skupinami.**

→ DRŽAVA

*določen teritorij, kateri ima državne meje, določeno število prebivalstva. Mora imeti glavno mesto, državne simbole, svoj gospodarski sistem, zgodovino in suvereno oblast.

- Oblikovati se začne v 18. st.
- **Funkcije:** ugled, bogastvo, moč
- **Funkcionalistični pristop:** naloga države je, da uveljavlja norme, planira in usmerja dejavnosti v družbi, posreduje v konfliktih ter obramba.
- **Konfliktni pristop:** država je sredstvo v rokah posameznih skupin, s katerim uspevajo uveljavljati in ohraniti svoje vrednote in interese v družbi, vendar v škodo drugih (*da lahko uveljavi svoje interese mora imeti monopol nad uporabo nasilja v družbi → vojsko, policijo*)

→ POLITIČNI SISTEM

* je družbeni sistem politike in vladanja

- **Demokracija:** državna oblast katera je izvoljena in zamenljiva. Priznava raznolikost družbenih interesov, svobodo in enakost državljanov pred zakonom in volilne pravice. **POLITIČNA PARTICIPACIJA:** državljani imajo pravico v političnem sistemu
- **Avtokracija:** ne priznava raznolikosti družbenih interesov, omejuje temeljne in politične pravice. Volitve so samo rituali. (*Kitajska, Kuba*)
- **Totalitarizem:** ne spoštuje temeljnih človekovih pravic, nasilje nad državljani, ki se ne strinjajo z državo. Ni delitve oblasti in strankarskega pluralizma.

→ POLITIKA

*opravljanje ali vplivanje na opravljanje neke politične organizacije → država

- Boj za oblast, nadvlado, prizadevajo si zagotovitev reda, stabilnosti in pravičnosti

→ POLITIČNE STRANKE

*vsaka organizacija, ki poskuša **pritti na oblast**

- Ima nek določen interes in program
- **Vrste:** **Desne** (konzervativne-nenapredne), **Leve** (demokratske-napredne), **Sredinske**
- **Koalicija:** združevanje strank s **podobnimi** interesi SD, ZARES, LDS
- **Opozicija:** stranke, ki so si v **nasprotju** SD, SDS
- **Frakcija:** pojavlja se znotraj političnih strank- različna mnenja- se ne strinjajo

- Radikalne stranke
- **Vladna stranka:** stranka, ki je na vladi (oblasti)

→ INTERESNE SKUPINE:

*organizacije, ki nimajo interesan priti na oblast, hočejo le vplivati na odločitve oblasti in političnih strank

- Ne nastopajo na volitvah
- **Delitev:** Zaščitne- zavzemajo se za izboljšanje položaja svojih članov (*sindikati, poklicna združenja*) in **Ciljne**- organizirane zaradi določenega cilja (*varstvo okolja, varstvo za zaščito živali*)

→ VOLITVE:

- V demokratičnih državah so osrednji politični dogodek (v njem se odloča kdo bo imel državno oblast)
- Večina prebivalstva se ne udeležuje (*ponavadi so to mlajši, neizobraženi, revni*)
- Izidi so odvisni od političnih strank in programov, ter trenutne politične situacije in predvolilne kampanje

Skupine, institucije, področja

Družina

*dvogeneracijska skupnost, institucija, njena skrb je vzgoja otrok. Temelji na intimni čustveni zvezi.

→ UNIVERZALNOST IN SPREMENLJIVOST DRUŽINE V ZGODOVINI

- **Tradicionalna družina:** neenakopraven odnos (*mož-žena*), ženske so ekonomsko odvisne od moža, odnosi med starši in otroci so konzervativni
- **Moderna družina:** enakopraven odnos, odnosi med starši in otroci so bolj prilagojeni otrokom (*liberalni, demokratični*), ženske so ekonomsko neodvisne, družine pa se zapirajo v družinsko zasebnost.

→ **Sorodstvo:** povezuje posameznike, ki so medsebojno povezani s krvnim sorodstvom, zakonsko zvezo ali posvojitvijo

→ **zakonska zveza:** družbeno priznana zveza, med dvema ali več partnerji

→ **monogamija:** zveza z enim partnerjem

→ **bigamija:** zveza z dvema partnerjema (*ni dovoljena*)

→ **poligamija:** zveza z več partnerji deli se še na: **poliginijo** (*zakonska zveza, kjer ima moški več žena- islam*) in **poliandrijo** (*zakonska zveza, kjer ima ženska več mož- Indija, Tibet*)

→ KRITERIJ RAZLIKOVANJA ZAKONSKE ZVEZE

- **Eksogamija:** prepoveduje zvezo med določenimi sorodniki
- **Endogamija:** govori o tem, s kom je zaželeno da sklene zakonsko zvezo

→ **gospodinjstvo:** ekonomsko statistična kategorija, nanaša se na število živečih pod isto streho, ki **skupaj trošijo materialne dobrine**, ločimo:

- **Veččlanska-** več generacij, ne le dve, vsaka ima svoje gospodinjstvo
- **Skupna-** več družin, imajo skupno gospodinjstvo
- **Enočlanska-** ena družina

→ DRUŽINSKE VLOGE:

- **Asimetrična delitev vlog:** družinsko življenje je podrejeno volji enega od partnerjev.
- **Simetrična delitev vlog:** partnerja si delo in odgovornost za družinsko življenje enakomerno delita
- **Dejavniki:** struktura družine, položaj družine na družbeni lestvici, struktura kulturnega okolja

→ DEZORGANIZACIJA DRUŽINE:

- **Na njo vplivajo:** razveze, migracije, oblikovanje obnovljenja družine, demografske spremembe
- **Strukturna dezorganizacija:** oblika družine se spremeni
- **Funkcijska dezorganizacija:** ko družina **ne opravlja svojih funkcij** in so zato moteni medsebojni odnosi

→ ZAKONSKE RAZVEZE:

- **Razlogi:** spremenjena socialna funkcija, spremenjen družbeni položaj žensk, različna pričakovanja partnerjev o družinskih vlogah, ekonomska samostojnost žensk, zvišan življenjski standart ljudi

→ VRSTE SODOBNIH DRUŽIN:

- **Jedrna (Nuklearna):** starši + otroci, **družina orientacije** (*družina v kateri smo se rodili imamo vlogo otroka*), **družina prokreacije** (*družina, ki si ustvarimo sami*). Delimo jo na: **družina obeh staršev in otrok**, **enostarševske**, **posvojiteljske**
- **Razširjena družina:** vključuje **več kot dve generaciji**, je pomembna ekonomska skupnost, njeni člani pričakujejo pomoč, je bolj trajna in stabilna, neprestano se obnavlja
- **Modificirano razširjena družina:** sestavljajo jo **sorodstveno povezane jedrne družine**, **ne živijo skupaj**, vendar imajo **pogoste stike**
- **Velika družina:** sestavljajo več jedrnih družin, živijo v skupnem gospodinjstvu. Razširjena je: **vertikalno** (*starši, otroci, dedek, babica*) in **horizontalno** (*starši otroci, tete, strici, bratranci*)
- **Enostarševska družina:** v njej živi z **otrokom le eden starš**, posledice so lahko: smrt, odhod enega od staršev, razveza
- **Reorganizirane:** vsaj eden od staršev je že prej imel lastno družino. Med nje prištevamo: **dopolnjene družine**, **komunske oblike družinskega bivanja**, **družine istospolnih partnerjev**.

→ FUNKCIJE DRUŽINE:

- **Reproduktivna:** omogoča preživetje oz. ohranjanje rodu
- **Ekonomska:** najpomembnejša je bila v zgodovini (*vsi člani družine so obdelovali polja, otroci so bili delovna sila; danes pa aje družina vse bolj enota potrošnje*)
- **Socializacijska:** glavna naloga- vzgoja in skrb za otroke
- **Emocionalna:** od družine pričakujemo moralno, čustveno in materialno podporo

→ SPREMEMBE V DRUŽINSKEM ŽIVLJENJU

- Otroci niso več delovna sila
- Ustanovilo se je obvezno šolanje
- Partnerja postajata enakovredna
- Zmanjša se število družinskih članov

→ POSAMEZNIK-DRUŽINA-DRŽAVA

* družina je družbeno priznana skupina, družinski člani so med seboj povezani, vzpostavljajo različne odnose in sodelovanja

*država določa norme in nadzor, ki zadeva družino kot institucijo

*področje družinske in socialne politike je področje neposrednega soočanja med družino in državo

Šola

* je najširši sistem splošno sprejetih in družbeno priznanih in varovalnih odnosov, vlog in statusov

→ DEJAVNIKI, ki pripomorejo k ekspanziji (širjenju) šolanja

- **Ekonomska rast:** omogočala je družbena vlaganja v šolanje
- **Tehnološke spremembe in širjenje storitvenega sektorja:** nova tehnologija, bolj izobražena delovna sila
- **Demokratizacija družbe:** po širitvi izobraževalnih možnosti za vse družbene razrede
- **Rast življenjskega standarda:** poveča se zmožnost družin, s tem se zagotovi podaljšano šolanje otrok

→ FUNKCIJE ŠOLE V MODERNI DRUŽBI

- **Integracijska:** posreduje skupne temeljne vrednote, cilje, znanje. Šola privzgaja vsem neglede na različne življenjske razmere, enake norme, vrednote...
- **Ekonomska:** šola pripravlja ljudi za delo
- **Socializacijska:** šola je model družbenega sistema, je prva institucija, ki daje izkušnjo, tu poteka sodelovanje s posamezniki z v naprej opredeljenimi cilji
- **Reprodukcijska:** šola razvija tista znanja, ki omogočajo ohranitev družbeno delitev dela
- **Legitimna:** šola prenaša ideologijo, ki podrejene prepriča, da je njihov položaj naraven in normalen in odvisen od njihovih sposobnostih

→ TEORIJE:

- **Funkcionalistična:** šola pomembna **za ohranjanje in razvijanje družbe**, kot dejavnik socializacije, kot element v procesu socialne integracije, omogoča razporejanje v skladu s sposobnostmi.

→ KURIKULUM (učni načrt)

- **Prikriti:** vrednote, ki se izražajo v hišnem redu, komunikacije med učitelji in učenci → **niso posebej zapisana**
- **Odkriti:** celota postopkov, vsebin, ki jih **vključuje šolsko delo** (načini preverjanja znanja, ocenjevanja, pogoji napredovanja v višji razred)

→ ŠOLA IN DRUŽBENA NEENAKOST:

- **Bourdieu: kulturni kapital:** tista znanja, načini izražanja, obnašanja, ki se zahtevajo in ocenjujejo v šoli. Otroci jih pridobijo v družini.

→ ODNOSI

- **Strogi formalni odnosi:** dijak-profesor
- **Neformalni odnosi:** odnosi med dijaki

Delo in prosti čas

→ **DELO:** dejavnost, ki zadovoljuje lastne potrebe

→ **PROSTI ČAS:** del zunaj delovnega časa (*dejavnost si svobodno izbiramo*)

→ **ZAPOSILITEV:** poteka v točno določenem delu dneva in v zato določenih organizacijah, je plačano

→ DELITEV DELA:

- **Formalno:** plačano, priznan status dela (*samozaposlenost in zaposlenost*)
- **Neformalno:** ni priznan status dela, ne plačana produkcija (*delo na črno*) (*neformalna menjava dela, samoprodukcija*)
- **samozaposlenost:** delamo z lastnimi sredstvi. Delimo na: individualna in kooperativa
- **neformalna menjava dela:** Delimo na: delo na črno, altruistično delo in recipročna menjava dela
- **samoprodukcija:** Delimo na: individualna in vzajemna

→ TEHNIČNA DELITEV DELA:

* tehnična delitev dela se pojavi v manufakturah, vsak delavec ima točno določeno nalogo pri izdelavi celotnega izdelka

→ BREZPOSELNOST:

- **Vrste: sezonska** (Primer: *obiranje jabolk poleti, tedaj tudi proizvodnja na višku, po zimi obiranja ni, tedaj proizvodnje ni* → zaradi tega nihanja proizvodnje so sezonska odpuščanja), **frikcijska** (*ta nastopi ob čakanju na delo, iskanju nove zaposlitve ob končanem šolanju in odpustitvi*) **strukturna** (*nastopi ob hitrem tehnološkem razvoju* → ljudje nimajo ustrezne izobrazbe da bi se zaposlili drugje)

→ RAZLIČNE TEHNOLOGIJE

- **OBRTNA:** delavec je prisoten ob vseh fazah dela
- **MEHANIZACIJA:** ob stroju stoji človek (*npr. tekoči trak*)
- **AVTOMATIZACIJA:** namesto ljudi delajo stroji, potrebuje se bolj izobražena delovna sila (*beli ovratniki*), potrebno manj delovne sile, boljše plačila
- **KIBERNETIZACIJA:** procesi opravljanja z računalniki

*zaradi različnih tehnologij, pride tudi do sprememb v poklicni strukturi

→ ORGANIZIRANOST ZAPOSLENIH

- **Sindikati:** najbolj množične organizacije zaposlenih, cilj je ekonomska zaščita zaposlenih, je sredstvo vzpostavljanju moči med delodajalci in zaposlenimi

- **Poklicna združenja:** ena izmed prvih oblik so cehi, iz njih so se konec 19. st. razvili sindikati in delavske stranke
- **Profesionalna združenja:** strokovnjak mora biti v celoti predan svojemu delu, med seboj se podpirajo. Temeljni cilj ne sme biti denar. Upoštevati morajo interese in blaginjo celotne skupnosti.

*depofesionalizacija: popolno razvrednotenje prejšnjih poklicov

→ VPLIV DELA NA PROSTI ČAS:

- **Mesto zaposlitve-** prevoz do dela
- **Vrsta zaposlitve-** dodatno izobraževanje, določa status posameznika (*s tem vključitev v določeno izven delovno družbo*)
- **Večji dohodek-**več možnosti za preživljanje prostega časa (*kino, potovanje...*)

→ INSTRUMENTALNI ODNOS DO DELA

*je pojmovanje in doživljanje dela, kot sredstva za doseganje drugih ciljev

- **Vzrok:** zaslužiti denar (*s tem da delamo ga lahko dobimo*)
- **Posledica:** omogočenje različnih dobrin in aktivnosti v prostem času

→ RAZLIKE V PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA

- **Glede na spol:** ženske imajo manj prostega časa kot moški, ker imajo družinske in gospodinjske obveznosti neglede na zaposlitev
- **Glede na družbeni sloj:** nižji sloji imajo manj prostega časa, saj ta čas porabijo za dodaten zaslužek
- **Glede na generacije:** otroci in upokojenci imajo več prostega časa, kot zaposleni

→ PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA

- **Odvisno je od načina življenja,** uveljavljanja **vrednot in norm,** življenjskega **standarda** posameznih skupin

Prostorske skupnosti

*je napomebnejša oblika medčloveškega povezovanja

→ TIPI PROSTORSKIH SKUPNOSTI

- **Lokalne:** navezanost na ožji prostor (*večino časa preživimo v tem prostoru*), so **primarne družbene skupine** (*vaška, soseščina*) in **sekundarne družbene skupine** (*mesta in velemesta- večja odtujenost med ljudmi*)
- **Regionalne:** za nastanek so pomembne naravne, klimatske in ekološke značilnosti. To so **naravne religije** (*v Evropi- tu so bile v lasti zemljiških gospodov*) s svojimi običaji, navadami, jezikom, načinom življenja, kar povezuje te ljudi.
- **Nacionalne:** posledica zgo. nastajanja nacionalnih držav, te so **organizirane kot globalne družbe**
- **Mednarodne:** povezovanja **držav in narodov**, temeljijo na političnih in gospodarskih interesih (*EU*)
- **Globalna svetovna družba:** povezuje **celotno človeštvo** (*ekološki problemi, gospodarski razvoj, znanstveno tehnološki napredek povzroči, da je svet danes tesno povezan*)

→ EU

*skupnost, ki vključuje najrazvitejše evropske države

- **Nastajanje:** zaradi oblikovanja gospdarsko zaščitenega območja in skupne gospodarske politike, po drugi svetovni vojni.
- **Širitev:** 1. zahodnoevropske države, 2. severne, 3. proti vzhodu

→ URBANIZACIJA: širitev mesta

→ SUBURBANIZACIJA: selitev ljudi z središča mest na obrobje mest

→ SOMESTJE ali KONORBACIJA: prepletanje večjih mest

→ MEGALOPOLIS: raztezanje velemest v dolžini 100km

→ **Podeželjske skupnosti se od mestnih razlikujejo v:** večja osamljenost, manjše število pripadnikov, nižja stopnja delitve dela, večji pomen sorodstva v družini, tradicij in običajev

→ PROBLEMATIKA UREJANJA PROSTORA:

- Pomanjkanje stanovanj, črna gradnja, nesmotrno urejanje prostora

Religija

*religija ima v različnih kulturah in družbah različen pomen

Vsebinske prvine (sestavine):

→ Verska pripoved

- vsebuje jo vsaka religija, različno je le podajanje pripovedi
- v obliki **svetih besedil** (*sveto pismo, koran...*) ali **ustnega izročila**
- vsebuje simbolno in mitološko razlago nastanka in razvoja stvarnosti

→ Verske dogme

- so formulirane **verske resnice**
- obvezujoče za vse člane verske skupnosti
- s sistemizacijo verskih dogem se ukvarja teologija (*oprta na filozofsko misel*)

→ Verska ravnanja (obredi)

- **ravnanja ljudi** pri vsakdanjih opravilih, v skladu z verskimi normami
- ravnanja, ki dobijo z versko vsebino svoj smisel
- maša, sveti zakramenti...
- izvajajo se pogosto na posvečenih mestih (*cerkev, templji...*)

→ Verska simbolika

- »**svete reči**« → predmet (*vino*) , kraj (*Meka*), žival (*mačka*), oseba, časovno obdobje (*verski prazniki*) , verski obredi (*maša*), besedila (*sveto pismo*)
- **profano** → nasprotje svetega (*navadno, vsakodnevno, poznano*)
- **npr.** KRUH → sveto- Kristusovo telo, profano- prehranjevalna funkcija

→ Versko doživetje

- versko čustvovanje (*doživetje svetega*)
- **Fenomenološka teorija** → doživetje svetega, je kot doživetje srečanja s stvarnostjo, ki je skrivnostna, presega človekovo moč, je na poseben način obrnjena k človeku

Tipi religij

- **delimo jo lahko glede večih dejavnikov:**
 - **glede na stopnjo razvitosti** (kulturne/primitivne)
 - **glede na razširjenost** (univerzalne-svetovne/ lokalne-nacionalne-etnične)
 - **glede na stopnjo organiziranosti** (malo organizirane/ strogo organizirane)

→ Enostavni supernaturalizem

- v manjših **predindustrijskih družbah**
- v naravnih pojavih in predmetih vidijo silo, ki + ali – vpliva na njihovo življenje
- ljudje skušajo z rituali (podobni magiji) pridobiti naklonjenost mane

→ Animizem

- verovanje v **duhove** in druga **nadnaravna bitja**
- verjamejo, da duhovi prebivajo v živalih, rastlinah, skalah, včasih pa tudi v ljudeh
- duhovi imajo podobne lastnosti kot ljudje
- **TOTEMIZEM** → totem je žival, katera skupino varuje pred nesrečo, v njej naj bi prebivali duhovi umrlih prednikov
- **TABU** → prepoved ubijanja in uživanja totema

→ Teizem

- verovanje v enega ali več bogov
- **POLITEIZEM** → verovanje v več bogov (stare religije- slovanska, egipčanska, grška, rimska, nova religija- hinduizem)
- **MONOTEIZEM** → verovanje v enega boga (židovska, islam, krščanstvo), vse so visoko organizirane in istucionirane, poznajo verske voditelje in izhodišče v sveti knjigi

→ Sistem abstraktnih idealov

- izrazita **usmerjenost k dosegu moralne in duhovne čistosti človeka**
- **Taoizem** (meditacija in nenasilje, pot do višjega dhovnega bogastva), **konfucionizem** (notranja skladnost med človekom in naravo) in **budizem** (z odrekanjem in utrjevanje samodiscipline k odrešitvi)
- **MEDITACIJA** → z utrjevanje discipline in odrekanjem k odrešitvi

Vrste religijskih organizacij

→ Cerkev

- zelo velika in organizirana verska skupnost
- znotraj cerkve oblikovana stalna profesionalizirana skupina verske duhovščine
- **hierarhična in birokratska**
- razširjena med večino preb. določene skupnosti in člane vseh socialnih skupin
- določena z rojstvom

→ Denominacija

- po načinu organiziranosti na nižjem nivoju kot cerkev
- številno članstvo, s formalnimi odnosi
- prilagaja se sekularnemu svetu

- poudarek na **individualni verski aktivnosti in demokratična kontrola verskih funkcionarjev**
- najbolj razširjena v ZDA (baptisti, metodisti)

→ Sekta

- nastala z **odcepitvijo od cerkve**
- člani menijo, da je **njihova vera edina »prava«**
- je prostovoljna
- medsebojna povezanost in solidarnost članov
- v konfliktu z državo in njenimi normami
- jehove priče, kvekerje, rastafarjanci

→ Kult

- najnižja oblika organizacije
- članstvo je prostovoljno in pogosto ohranjajo stike s formalno obliko organizacije
- spiritualisti, privrženci transcendentalne meditacije

Družbene funkcije religije

- religija vpliva posredno s svojim vplivom na ravnanje posameznika
- religija vpliva neposredno s svojim vplivom na delovanje celotne družbe

→ Integracijska funkcija

- funkcionalistični pogled
- **religija ima povezovalno vlogo**, ker ima enoten sistem vrednot in enoten pogled na delovanje družbe
- najbolj povezovalna vloga se kaže v tradicionalnih družbah in manjši dr. skupinah

→ Socialno – kontrolna funkcija

- oz. **etična funkcija**
- funkcionalistični pogled
- izrazito močan dejavnik socialne kulture so institucionalno visoko razvite religije

→ Kompenzacijska funkcija

- marksistični pogled
- religija **s predstavami o onostanskem življenju nudi dopolnilo in nadomestek za tostansko neenakost**
- opravlja tudi **legitimacijsko vlogo**, saj je imela vlogo pri opravičevanju fevdalnih razlik med ljudmi

→ Max Weber

- **religija ima močan vpliv na delovanje družbe** → deli kjer je prevladoval protestantizem so se hitreje gosp. razvijali, zaradi **protestantske etike**, ki postavlja v ospredje usmerjenost človeka v delo

→ Sekularizacija

- proces, pri katerem posvetni način življenja prevladuje nad religijskim.
- Najbolj intenziven v Evropi
- Je posledica prehoda iz tradicionalne v moderno družbo (zaznamovan s hitrim uveljavljanjem znanosti in tehnike)
- Minimalizirala se je legitimacijska in integracijska funkcija religije → **LAIZACIJA**
- Cerkev izgublja vpliv na mišljenje in delovanje ljudi
- Vpliva tudi na spremembe v samih religijah (nastanje novih sekt in kultov)
- **REVITALIZACIJA** → obnavljanje religije

Etnija, narod, nacija

* ljudstvo → plemensko ljudstvo → narod → nacija

→ **ETNIČNA SKUPINA**: podeljena z rojstvom, supine povezane z verovanji, družbenim statusom,

→ **plemenska skupnost**: ohranja identiteto preko svojega jezika, kulture in temelji na sorodstvenih vezah

→ **Ljudstva**: skupina ljudi z določenim teritorijem, svojo zgodovino in kulturo (npr. Slovani)

→ **Narod**: ima skupni biološki izvor, svoj jezik, kulturo in politično organizacijo

→ **Nacija**: moderen narod, politično organiziran, uresničuje svoje politične, gospodarske in kulturne interese, nastal z vzpostavitvijo lastne države (ko smo se osamosvojili smo postali nacija)

→ ZGO. DEJAVNIKI MODERNIH NARODOV IN NACIJ

- **Gospodarski procesi**: hiter razvoj kapitalizma v Evropi
- **Politični dejavniki**: meščanske revolucije
- **Religija**: reformacija

→ ETNIČNA STRATIFIKACIJA (delitev)

- **Družbena slojevitost**, nastane na podlagi etnične pripadnosti
- Prekriva se z razredno delitvijo
- Nastopi lahko **statusno neskladje** (Indijci in Kitajci v ZDA)

→ ETNIČNA DISTANCA:

- **Družbena razdalja med etničnimi skupinami**
- Med seboj ne vzpostavljajo stikov

→ **ETNIČNA SEGREGACIJA**: Prostorsko ločeno bivanje pripadnikov različnih etničnih skupin

→ **DISKRIMINACIJA:** Drugačno ravnanje in obnašanje do pripadnikov drugih etničnih skupin

→ **NACIONALIZEM:** sam po sebi ne obstaja, govorimo o množtvu pojavov, vsebuje nasprotja in protislovja. **Pomeni zatiranje in genocid.** Prednost dajejo interesom svojega naroda, pred interesi drugih narodov, povezujejo se z etnocentrizmom. **Negativni pogled:** povezujejo z agresivnostjo proti drugim narodom, **pozitivni pomen:** nacionalna zavest, ponos ali interes, domoljublje (*čustvena navezanost na kraj bivanja*)

→ **RASIZEM:** ljudje zaradi določenih fizičnih znakov (*rasni*) **manjvredni.** Izvira iz 15. st. Ko so Evropejci pričeli osvajati svet, ter si podredili tamkajšnje avtohtone prebivalce

→ **KSENOFOBIA:** sovražstvo do tujega, neznanega, drugačnega

Znanost

→ **FUNKCIJE ZNANOSTI:**

- **Praktičnost:** odraža v njenem **vplivu na gospodarski razvoj**
- **Kulturološka:** vključuje **področja človekovega življenja** (*jezik, norme, vrednote...*)

→ **ETIČNI PROBLEM ZNANOSTI:**

- So vedno aktualne tematike, ki jih **proučujemo na dveh ravneh:** **1. etična vprašanja** (*nanašajo se na proces pridobivanja znanstvenega spoznanja*) **2. etična vprašanja, ki zadevajo družbeno odgovornost znanstevnikov** (*znanstvenik je kritičen do postopkov in rezultatov svojega dela in pošten pri prikazovanju znanstvenih rezultatov*)

→ **DRUŽBENA VERTIFIKACIJA ZNANSTVENIH SPOZNANJ:**

- Je neposredno povezana z naravo znanstvene skupnosti

→ **ZNANSTVENA SKUPNOST IN NAČELA NJEGOVEGA DELOVANJA**

(Merton):

- **Avtonomnost:** znanost ne bi smela biti v službi določene politike države
- **Univerzalizem:** povdarja javnost dela in dostopnost do znanstvenih spoznanj
- **Nepriustranost in organizirani skepticizem:** sprejemanje novega znanja v zakladnico znanstvenih spoznanj

→ **DRUŽBENE OKOLIŠČINE ZA RAZVOJ ZNANOSTI:**

- Sodobna znanost je spremenila odnos med človekom in naravo, **narava je podvržena človeški volji in njegovemu razumu**
- Spremenila se je znanost v družbi
- **Protestantizem:** **podpira razvoj zanosti**, zato so ta območja bolj razvita

Družbene spremembe in razvoj

*preoblikovanje vrednot, pravnih in drugih družbenih norm, simbolov in kulturnih proizvodov

→ KAZALCI DRUŽBENIH SPREMEMB

- **Intelektualni napredek v znanosti:** **teološki** (*nadnaravne sile*), **metafizični** (*logična načela*), **realni stadij** (*raziskovanje pojavov*)
- **Tehnični in materialni napredek:** omogoča čedalje **večje količine dobrin**,
- **Socialno-politična vsebina napredka:** večja **svoboda posameznika**, demokracija, državljanska enakost

→ EVOLUCIONALISTIČNA TEORIJA:

- **klasični evolucionizem** (*iz primitivne v popolne družbene organizme*) in **teorija multilinearne evolucije** (*spremembe ne pomenijo nujno napredka, da bi spremembe potekale v različnih smereh*)
- **PERSON:** **Lovsko-nabiralniške družbe** (*ne poznajo lastnine, ne politične oblasti, ne produktivne ekonomije*) **naprednejše primitivne družbe** (*vključujejo poljedelstvo ali živinorejo, nosilec je duhovščina*) **vmesne družbe** (*prve civilizacije, tradicionalne države-Egipt*) **industrijske družbe** (*ekonomski, politični, pravni sistemi*)

→ CIKLIČNE TEORIJE:

- Izhodišče je **vzpon in padec civilizacij**
- Pesimisti, ki napovedujejo propad civilizacije

Modernizacija

* prehod iz tradicionalne družbe v moderno družbo

→ ZNAČILNOSTI MODERNE DRUŽBE:

- Odprte, dinamične, nenehno se spreminjajo
- Temeljna značilnost je rast (*novi proizvodi*)

→ VIDIKI (razsežnosti) MODERNIZACIJE:

- **Industrializacija:** prehod iz primarnega v sekundarni sektor, **iz naturalne proizvodnje v blagovno denarno proizvodnjo**
- **Prehod iz stanovske družbe v razredno družbo:** družbena in geografska **mobilitetnost**
- **Pismenost**
- **Nacionalna država:** posameznik dobi **politične, civilne in socialne pravice**
- **Urbanizacija**
- **Racionalnost:** moč človeškega razuma (*skrbno zastavljeni cilji*), **znanost, tehnologija**
- **Visoko vrednotenje inovacij**
- **Sekularizacija:** **zmanjšani vpliv cerkve** na ekonomskem, političnem, kulturnem področju

→ ZNAČILNOSTI TRADICIONALNIH IN MODERNIH DRUŽB:

- **Tradicionalne:** samozadostne (*so samo za sebe, niso odvisne od drugih*), zaprte, statične
- **Moderne:** odprte, niso samozadostne, dinamične, spreminjajoče se

→ TEORIJE:

- **Funkcionalna diferenciacija** (Durkheim): povdarja modernizacijo z vidika **delitve dela** (*zaradi večje različnosti in posebnosti posameznih dejavnosti*). Razlikuje 2 tipa družbe: **Družbeno mehanska solidarnost** (*predindustrijska družba, delitve dela skoraj ni, religiozna, konformistična*), **družba organske solidarnosti** (*rast prebivalstva, večja delitev dela → večja produktivnost*)
- **Komodifikacija** (Marks): preučevanje novega kapitalističnega načina proizvodnje- **blagovno-denarna** (*lastnik ima profit*), **delovna sila** (*kot blago*)- postala osebno svobodna brez lastnih proizvodjalnih sredstev
- **Racionalizacija** (Weber): delovanje na **temelju znanja**, z jasno zastavljenimi cilji in sredstvi za doseganje teh ciljev, ni se ji mogoče izogniti (*usoda industrijskih družb*)
- **Teorija odvisnosti: pod vplivom zunanjih dejavnikov**, interesi 1. sveta. Prodiranje zunanjih sil v tradicionalne družbe in civilizacije s čimer je bila prekinjena njihova lastna dinamika spreminjanja (*izkoriščanje naravnih bogastev in delovne sile*), **vsiljen industrijski način proizvodnje se prepleta s predindustrijskim načinom proizvodnje**
- **Marksistična:** modernizacija drugega sveta.

→ MODERNIZACIJA PRVEGA SVETA:

- **Stari svet, države zahodne Evrope** (Anglija, Francija)
- Prehod iz fevdalne v kapitalistično družbo

→ MODERNIZACIJA DRUGEGA SVETA:

- Svet na prehodu
- **Države vzhodne Evrope in Kitajska**
- Nastale po razpadu socialistične države

→ MODERNIZACIJA TRETJEGA SVETA:

- **Države, ki so v razvoju** (daljni Vzhod, Afrika, Azija)

→ DEMOGRAFSKE SPREMEMBE

- **Rodnost (nataliteta):** število živorojenih otrok na 1000 prebivalcev
- **Smrtnost (mortaliteta):** število umrlih na 1000 prebivalcev
- **Naravni prirastek:** razlika med rodnostjo in smrtnostjo
- **Migracije:** odseljevanje, priseljevanje
- **Tradicionalne družbe:** visoka smrtnost in rodnost
- **Moderne družbe:** nizka smrtnost in rodnost

→ **POSTMODERNA DRUŽBA:**

- Rast storitvenih dejavnosti
- Narašča število zaposlenih v storitvenem sektorju
- Povečuje se raven izobrazbe
- **Izginjajo industrijski delavci (modri ovratniki) saj jih zamenja srednji sloj (beli ovratniki)**

Kakovost življenja

* povezano s spoznanjem, da gola ekonomska rast in zanemarjanje nematerialnih področij življenja ogroža človeka, naravo in medčloveške odnose

→ **KAZALCI ŽIVLJENSKE RAVNI:**

- Dohodek in moč posameznikov, družin
- Zdravje, dostop do zdravstvenih storitev
- Položaj na delovnem mestu
- Prehrana
- Kakovost okolja
- Stanovanjske razmere
- Izobrazba

→ **OCENJEVANJE KAKOVOSTI ŽIVLJENJA:**

- **Blaginja:** materialna plat, dostop do dobrin, izobraževanja, zdravstva
- **Varnost:** pri delu, zaposlitvi, prometu (*majhna v industrijskih družbah-samomori, brezposelnost...*)
- **Identiteta:** ogrožajo jo alkoholizem, mamila in psihične motnje
- **Svoboda:** omejuje kontrolo nacionalnih držav (*banke, širjenje info. mreže*)

→ **POSAMEZNIK-CIVILNA DRUŽBA-DRŽAVA**

- **Posameznik vzpostavi državo zato, da uresniči svopje naravne, temeljne in osnovne pravice** (*svoboda govora, življenje, lastnina*)
- **Civilna družba ni odvisna od državnega delovanja**, saj država nima pravice, da bi se vmešala v zasebno življenje → **ta zasebna sfera, ki ni odvisna od države ampak vsakega posameznika je civilna družbe.**

→ **SOCIALNA DRŽAVA**

- Družba zaposlovanja (*ljudje so odvisni od zaposlitve*)
- Če ima državljan zdravstvene težave, ali se znajde v stiski mu **država socialno pomaga**
- **Prvine:** zdravstveno zavarovanje, pokojninsko zavarovanje, zavarovanje ob brezposelnosti, invalidsko zavarovanje

→ **DRŽAVA BLAGINJE:**

- **Država zagotavlja proizvodnjo določenih dobrin za vse državljan**e
- **Država financira:** gradnjo stanovanj, bolnišnic, parkov, vrtcev..., izobraževalne in zdravstvene storitve,
- Zagotoviti mora varstvo pravic svojih državljanov
- **Temeljno načelo:** oskrba državljanov z javnimi dobrinami in storitvami

Ekologija

* je razvoj in napredek človekovega vpliva na okolje

→ **NARAVNO OKOLJE:** (*ekosfera*), človek je del ekosfere in od nje tudi odvisen

→ **EKOLOŠKA KRIZA:**

*porušeno ravnotežje med človekom in naravo

- **Vzroki: v človeku samem, saj gospoduje naravi in jo prilagaja svojim potrebam, s tem pa ogroža njen in svoj lastni obstoj**